

OVER DEN WILDSTAND IN HET RANAUGEBIED

(II).

De Panter (*Felis pardus*), **melanistische variëteit**. — Het al of niet voorkomen van den panter op Sumatra is een probleem op zich zelf!

De officieele wetenschap neemt aan, dat alle tot nu toe positief vastgestelde exemplaren van zwarte Feliden tot melanistische variëteiten van *Felis nebulosa* of van *Felis temmincki* behooren. De eerste opvatting wordt o.a. gesteund door de meening van den grooten rimboe-kenner EDWARD JACOBSON, de tweede zienswijze is die van DAMMERMAN. In het tijdschrift Treubia (deel 12, 1930) schreef Dr K. W. DAMMERMAN—naar aanleiding van een uit het Pajakoembosche afkomstige huid—over een zeer merkwaardige zwarte variëteit van *Felis temmincki*, in welk interessant artikel tevens het geheele vraagstuk, naar den tegenwoordigen stand van de wetenschap, werd behandeld.

Het heeft geen zin bedoelde strijdvraag verder uit te spinnen en de woudlooperervaring tegen geleerde systematiek uit te spelen. Zoolang er geen onmiskenbaar van Sumatra afkomstig pantervel getoond kan worden, zal men langs elkaar heen spreken!

De hieronder nader beschreven waarnemingen lijken mij echter—ook wanneer zij nog geen tegenbewijs kunnen leveren—voldoende interessant om nieuwe gezichtspunten te openen en toekomstige verrassingen voor te bereiden! In dit verband zij slechts herinnerd aan de „ontdekking” van de zoogenaamde Visch-of Mangrove-kat (*Felis viverrina*), betrekkelijk kort geleden—en nog wel op Java! Ook heeft bijv. HERMANN VON WISSMANN, zooals bekend is, in Afrika nooit een leeuw gezien.....! Behalve over hun dood, weten wij nog maar bedroevend weinig bijzonderheden over de Indische „Grosskatzen”.

Voordat ik mijn ontmoetingen met zwarte panterachtige dieren op Sumatra beschrijf, zou ik gaarne eenige episoden vermelden, die duidelijk aantoonen hoe onberekenbaar het optreden van alle tijgerachtigen soms kan zijn.

Op zeker tijdstip (1924/26) hield een zwarte panter op de koffieonderneming Karang Redjo (Blitar), gedurende eenige jaren alle jagers uit de buurt in spanning, en ofschoon heele generaties geweerdgers zich afmatten het dier onder schot te krijgen, of tenminste te *zien*, bleven alle pogingen vruchteloos. Overigens documenteerde het zijn aanwezigheid door leeggehaalde kippenhokken..... totdat de panter zich op een voor hem fatalen morgen in een grooten *waringin*, midden in den aanplant, versliep, waarbij zijn over een takvork neerhangende lange staart hem verried. Zelfs het zenuwachtige gesnater van eenige honderden plukvrouwen deed hem niet schrikken. Een geweer werd gehaald en het volkomen gezonde, prachtige dier werd als een groene duif neergeschoten!

En dan de ontmoeting van een „stadsmensch” met een „echte” goudkat—die zeer weinigen in de vrije natuur gezien hebben!—waarbij ik na een vruchteloze jacht in de auto indommelde, terwijl mijn gast, Dr H. R. A. MULLER uit Buitenzorg, nog een keer naar den boschrand terugging om zijn geluk te beproeven. Plotseling stond slechts enkele schreden van mij af een prachtige, forsche, kastanjebruine kat op den weg, met oogen zóó schitterend groen, dat ik ze nooit zal vergeten. Natuurlijk was de buks niet geladen; de scherpe metaalklank van den

grendel dreef het dier echter in het dichtstbijzijnde kreupelhout. En terwijl ik den inmiddels teruggekeerden, ongeloovigen gelegenheidsjager van de schromelijk bedorven kans vertelde, vertoonde het dier zich wéér voor ons op den weg, waar het als een hond op de achterpooten bleef zitten. Natuurlijk eindigde dit avontuur definitief met een zenuwachtig misschot!

Hier tegenover de volgende geschiedenis. Een van de beste woudloopers — en stroopers! — in de Ranaustreek, MADJID van Banding Agoeng, schoot 's nachts op een vermeende k a n t j i l en werd bij het oprapen van zijn buit door een zwaar gewonde goudkat, van wier voorkomen hij tot nu toe geen idee gehad had, leelijk in de hand gebeten. Ook beweerde hij n o o i t een z w a r t e „reuzenkat” gezien te hebben, die toch aan den anderen kant, zelfs door toevallige bezoekers van de Ranaustreek, verschillende malen werd gezien.

Naar mijn bevindingen moet *Felis pardus* op Sumatra voorkomen, al is voorloopig het bewijs voor deze bewering nog niet geleverd. Ik heb den zwarten panter op Java bij klaarlichten dag geobserveerd en hem daarna geschoten, en eveneens een normaal gekleurd exemplaar van *Felis nebulosa* en een van *Felis temmincki* neergelegd, deze beide laatsten nadat ik ze zeer nauwkeurig door mijn „Zielvier” had bestudeerd. Verder heb ik herhaaldelijk heele ochtenden in den dierentuin te Soerabaja en Batavia voor de panterkooi gezeten en kan dan ook alle groote tijgerachtigen nauwkeurig uit elkaar houden.

Enige exemplaren van z w a r t e „Grosskatzen”, die ik en anderen in het Ranaugebied herhaaldelijk, gedeeltelijk op zéér korten afstand en gedurende langen tijd, gadeslagen hebben, zijn volgens mijn overtuiging absoluut gelijk aan de Javaansche k o e m b a n g.

Voorzoover een vergelijking van de huid met de in vrijheid voorkomende, of geschoten dieren mogelijk is, is het in het Zoölogisch Museum te Buitenzorg aanwezige zwarte exemplaar, dat Dr DAMMERMAN zoo vriendelijk was mij te laten zien, zooals door hem al gezegd was, afkomstig van een g o u d k a t, dus van een echte tijgerkat, die echter niet alleen door haar grootte duidelijk van een panter verschilt. Deze is in zijn voorkomen veel slanker, terwijl hij in verhouding aanmerkelijk hooger op zijn pooten staat en een naar evenredigheid langere staart heeft. De goudkat lijkt opvallend veel op de eveneens meer gedrongen gebouwde mangrovekat; beide hebben een betrekkelijk korte staart en een zeer ronde, in verhouding breeden kop, zooals ook de huiskat en de tijger hebben. Volwassen zwarte „panters”, die ik bedoel, zijn aanzienlijk grooter dan goud- en mangrovekat en op zijn minst even groot als de door mij geschoten nevelpanter, met een betrekkelijk langen hals en spitsen snuit.

Ter verduidelijking van deze omschrijving geef ik de maten van de zich in mijn bezit bevindende vellen, ter vergelijking met die uit de verzameling van het Museum te Buitenzorg.

G o u d k a t, zwart exemplaar; Museum Buitenzorg.

Totale lengte: 108 cm; kop en lichaam: 66 cm; staart: 42 cm.

G o u d k a t, normaal gekleurd; verzameling RUDIN.

Totale lengte: 120 cm; kop en lichaam: 86 cm; staart: 34 cm.

N e v e l p a n t e r, normaal gekleurd; verzameling RUDIN.

Totale lengte: 170 cm; kop en lichaam: 100 cm; staart: 70 cm.

Zwarte panter, (Java), normaal gekleurd exemplaar, oorspronkelijk gitzwart, later roestbruin verkleurd met duidelijke vlekken-teekening; verzameling RUDIN. Totale lengte: 199 cm; kop en lichaam: 117 cm; staart 82 cm.

Een vergelijking der verschillende maten toont duidelijk aan, dat op korten afstand een verwarring tusschen de dieren niet zeer waarschijnlijk is.

Tevens verkeer ik met mijn meening, dat *Felis pardus*, zwarte variëteit, zeker in Sumatra „ontdekt” zal worden, in goed gezelschap.

WESTENENK schrijft in „Waar mensch en tijger bureu zijn” op blz. 153: „Ik had gehoopt den zwarten panter terug te zien, de slanke hoogbeenige kat met de overdreven lange staart” (spatiëring van mij, R.)

F. D. VAN LEEUWEN, een bekend jager in Tapanoeli, heeft volgens een schriftelijke mededeeling van „.....13 neergelegde panthers, vier gevlekte, en zwarte panterhuiden overgedaan aan collega's en doortrekkende Engelsche touristen. „De laatste neergelegde panter was een nevelpanther”. Dus ook hier wordt tusschen 3 (drie) verschillende soorten onderscheid gemaakt.

De heer HENDRIK VERMAAS, vroeger assistent van de K. O. Ranau, momenteel op Limburg-Est., Malang, schreef mij op mijn verzoek korten tijd geleden: „Den panter zag ik op plm. 20 m. afstand, d.w.z. hij was op den grond en werd door mijn honden den boom ingejaagd, waar hij over de takken heen en weer liep. Het was de zwarte panter of wel, zooals de Javanen hem noemen, „matjan kom-bang”. Hij had een hoogte van plm. 50 cm en mat van kop tot staart plm. 2.50 m.¹⁾ De staart alleen leek meer dan een meter lang. De vorm van den kop gelee op dien van een tijger, doch alleen de snuit was iets spitser. De kleur was effen zwart. Het zijn bijzonder vlugge klimmers zooals ik opmerkte, want de bewuste panter balanceerde zelfs op een vrij kleine bamboestok. Aangezien ik vier honden bij mij had, attaqueerde hij niet, doch bleef onrustig heen en weer loopen in den boom. Ik ging naar huis om mijn geweer te halen in de veronderstelling, dat mijn honden onder den boom zouden blijven staan blaffen, doch dit bleek niet het geval te wezen en honden en panter waren verdwenen.”

Er schijnt inderdaad een nootlot op dit interessante vraagstuk te rusten, want ook ik kan — als onweerlegbaar bewijs — geen vel toonen, ofschoon ik verschillende keeren precies dezelfde ontmoetingen met de mysterieuze zwarte „kat” heb gehad.

Kort daarop, in Januari 1929, zag ik, samen met een ander assistent, den heer JULES MORRA (thans candidaat-tandarts te Utrecht) tegen den avond, vermoedelijk hetzelfde dier op een horizontalen tak van een *Ficus*-boom liggen. Een misshot, de kogel sloeg een handbreedte te diep in en versplinterde veel hout: het dier werd schuw, zoodat het langzaam opstond en door de vork van een tak langs den stam naar beneden gleed.

Een half jaar later was ik in de gelegenheid in het zelfde ravijn, op ongeveer 60 pas afstand, op twee (!) in een *Ficus*-boom zittende zwarte „panthers” te schieten. Jammer genoeg miste ik met meerdere schoten, daar ik tegen den verblindend

¹⁾ Hierbij teekent de heer P. F. FRANCK aan, dat de grootste hem bekende panter, die op Java werd geschoten, een totale lichaamslengte had van 2.25 m, waarvan 1.05 op den staart vielen; dit dier woog 45 kg.

helderen avondhemel moest schieten en de korte Schoenauer-buks 9.5, die ik bij mij had, niet bijzonder geschikt was voor een ver precisieschot (korte vizierlijn). Merkwaaardig was daarbij nog de waarneming, dat de dieren zich in gezelschap bevonden van verscheidene si a m a n g s (!), groene duiven en neushoornvogels, een feit, dat overigens niet zoo zeer behoeft te verbazen, wanneer men weet, dat de *Ficus* vruchten droeg, die de apen en vogels net zoo lekker vinden, als de panter het vleesch van bovengenoemde dieren. Daarbij weten we uit Afrika, dat leeuwen overdag door gazellen en antilopen in het geheel niet gemeden worden; pas met het inbreken van den nacht worden zij immers gevaarlijk!

Hoe interessant deze gebeurtenis van een biologisch standpunt uit beschouwd ook is, zoo pijnlijk is de herinnering daaraan voor den hartstochtelijken jager! Vanaf dien zwarten dag beduidt „p. p.” voor mij alleen nog maar: panterpech!

Tijdens een drijfjacht op herten in Februari of Maart 1931, op de Westhelling van de Pg. Koekoesan boven Pilah gehouden, zagen mijn jachtgast Mr G. H. C. HART uit Batavia, en ik 's morgens bij het licht worden, op ca. 150 pas afstands, een zwarten panter in de takvork van een boven de alang-alang uitstekenden boom liggen. Bij de poging het dier te besluipen, stond het — door het geschreeuw der drijvers opgeschrikt — op, en gleed op kattenmanier, met den kop vooruit, langs den ietwat scheefstaanden boom naar beneden. (Beren klimmen in rechtopgaande houding naar omlaag).

De volgende gevallen hebben vermoedelijk betrekking op zwarte vormen van *Felis temmincki*.

In Augustus 1930 zag ik, vergezeld door Dr G. SCHMID uit Zürich, bij onze terugkomst van een autotocht door Sumatra, 's avonds tegen 6 uur, op den grooten „bijenboom” tusschen Roeas en Simpang-Soekaramah, een klein exemplaar van een zwarte „panterkat”. Ik liet de auto stoppen en probeerde het dier met mijn Browning-zakpistool, mod. 1912, op de korrel te nemen. Daar ik zeker wist, dat ik het dier toch niet met één schot kon neerleggen, liet ik het schieten na.

Op een avond in October 1930, vloog bij een van mijn assistenten, den heer KO SPARNAAY, een „zwartgekleete tijger”, — zooals de verschrikte ooggetuigen zich later uitdrukten — het huis binnen. Het dier zat achter een hond aan, die voor de voeten van de vrouw des huizes vluchtte, en krabde met één slag van zijn klauw zoowel den rug van den hond als de eene schoen van de dame open. De sporen op het cement der voorgalerij wezen op een „kat” van pantergrootte. Zéér dicht in de buurt werd twee nachten later, door het licht van een sterke zaklantaarn, een groote „kat” van den weg opgejaagd, die voor een tijger te klein en te slank was, maar niet nader geïdentificeerd kon worden.

In het jaar 1932 werd door Maleische boschloopers aan Dr DE VRIES, arts van de onderneming Ranau, een panterachtig dier ten verkoop aangeboden, welk beest hij kocht en de vrijheid gaf. Het werd mij als „een soort reuzenkat, maar kleiner dan een panter met vuilbruinen rug en bruingrijze buik” beschreven. Jammer genoeg heb ik het dier zelf niet gezien.

Daar ik pas medio 1933, door een toevallige vermelding in een gesprek, van de hierboven genoemde publicatie van Dr K. W. DAMMERMAN hoorde, kreeg het panterprobleem, dat vroeger slechts mijn persoonlijke belangstelling had, een heel andere en veel grootere beteekenis. Helaas was dat in een tijd, toen ik door de

malaise meer dan ooit tevoren in mijn bewegingsvrijheid gehinderd werd; daardoor kreeg ik tot aan mijn vertrek van Sumatra, in Maart 1934, geen gelegenheid meer door het systematisch uitzetten van vele klemmen, een dezer interessante dieren te vangen.

Beermarter (b i n t o e r o e n g) *Arctictis binturong*.

In zijn mooie boek „Uit Borneo's wonderwereld”, geeft L. COOMANS DE RUITER, die in het begin van de twintiger jaren in Batoeradja assistent-resident was, een uitvoerige beschrijving van deze merkwaardige rolstaart-beer, die hij — wanneer ik mij goed herinner — in Zuid-Sumatra als betrekkelijk zelden voorkomend beschrijft. Naar mijn ervaring is het tegendeel het geval. In den loop der jaren heb ik aanzienlijk meer beermarters dan welk ander groot roofdier gezien. Het exemplaar, dat mij onder de oogen kwam, werd door iemand van de veldpolitie neergelegd, en was van snuit tot staartpunt 2.37 m lang, waarvan 1.06 op de staart kwamen.

Het door mij geconstateerde talrijke voorkomen van beermarters is overigens een goed voorbeeld hoe door de verandering van de natuurlijke terreinsgesteldheid onze meening en kennis van zekere diersoorten kan veranderen. In dit geval ligt de hoofdoorzaak hiervan in het openkappen van de „tjoerang”-randen bij de ontginningen, waardoor men beter in de kronen der dieper staande boomen kan zien.

De beermarters slapen overdag, lang uitgestrekt op horizontale takken of in takvorken hangend, en zijn dan van den grond af volkomen onzichtbaar. Als zij gestoord worden, knipoogen zij hulpeloos in het rond en probeeren door de reuk te ontdekken van welken kant gevaar dreigt. Een opgeschrikt exemplaar, dat zich slechts op enkele meters afstand en op dezelfde hoogte van mij bevond, kon mij, ofschoon ik vrij op een open talud stond, niet ontdekken. Toen de wind draaide, stond het bedachtzaam op, en verwijderde zich met opvallend moeizamen gang, waarbij het zich bij het overgaan op een anderen tak eerst voorzichtig met zijn grijpstaart vastklemde.

In de schemering zijn zij heel wat levendiger en zoo bewegelijk als een marter. Ook zien zij dan niet op tegen het doen van een gewaagde en behendige sprong, waarbij de staart als stuur dienst doet. In den paartijd sloeg ik eens een stelletje gade, dat elkaar luidruchtig najoeg, waarbij een sjirpend geluid werd uitgestooten, dat mij aan klapperratten deed denken, maar het was veel doordringender en vermengd met een kortafgebroken keffen.

Slapende dieren heb ik overdag tweemaal waargenomen, liggend in den vork van een boomtak. Daarbij werd de lange krachtige staart tot meerderen steun eerst om een tak gerold en daarna over den kop gelegd.

Wat het prepareeren van de ruwe, langharige huid betreft, weet ik uit ondervinding, dat het hooge vetgehalte van het bindweefsel een voorbehandeling met warme houtasch noodzakelijk maakt.

Groote vischotter (a n d j i n g a e r), *Lutra sumatrana*.

Mij zijn 3 exemplaren bekend uit Sumatra, die in den loop van den tijd zijn geschoten. Een daarvan werd geschoten door Prof. Dr A. FEUERBORN, te Münster i.W., in de Wai Warkoek, in de buurt van de grens tusschen Palembang en Benkoelen (ca 600 m boven zee); de twee andere exemplaren zijn afkomstig uit de monding van het Ranau-meer. De huid van een wijfje in mijn bezit heeft de volgende afmetingen: totale lengte 104 cm; lichaam 68 cm; staart 36 cm. Het andere vel is

aanzienlijk grooter. De schedel, die bij dit vel behoort heb ik aan het Zoölogisch Museum te Buitenzorg geschonken ¹⁾.

Later konden nog vele vischotters gadegeslagen worden boven de stroomversnellingen van de Wai Koeala, achter Rantau Nipis, terwijl sporen van deze prachtige dieren ook overal in het Sepatoehoe-ravijnencomplex werden gezien, ofschoon de dieren mij nooit onder het oog kwamen.

Orang oetan (*Simia satyrus*). — Volgens de beweringen van MADJID, werd door hem in 1916 of 1917 in de nabijheid van Banding Agoeng, een langharig, aapachtig dier, van de grootte van een mensch, geschoten. Inlichtingen, bij verschillende ooggetuigen ingewonnen, bevestigden zijn verklaringen. Typisch vond ik, dat hij uitdrukkelijk van de „aap” sprak, en dat dus de bekende „orang-pendek” verhalen hier niet ter sprake behoeven te komen. Mijn zegsman wees mij het dier bij het doorbladeren van VAN BALEN met groote zekerheid aan. Dit is dan ook de reden, waarom ik dit van een zoögeografisch standpunt uit beschouwde zeer interessante feit, hier vermeld.

Nabeschouwing. — Ik wil deze korte aantekeningen niet besluiten, zonder nadrukkelijk op het gevaar te hebben gewezen, dat onzen wildstand bedreigt, door de dikwijls weinig strenge en gaarne individueel verzwakte handhaving van de uiteraard vrij rekbare dierenbeschermingsordonnantie en -verordening 1931. Vooral het ongecontroleerde uitzenden van zoogenaamde jachtcommando's op olifanten, waarbij de dieren soms met salvo's van de ladangs verjaagd worden, loopt meestal bij de daarop volgende vervolging op een zinnelooze massamoord uit. Veel doelmatiger en ook van meer opvoedkundige waarde zou het zijn, indien door een gemeenschappelijke actie der ladangers zelf — bv. door het aanleggen van ketens van vuren en het afsteken van zelfgemaakte bamboe-mertjons — de schadelijke dieren werden verdreven.

Moet eenmaal werkelijk „officieel” ingegrepen worden, bv. tegen een lastige of gevaarlijke solitair — iets wat zeer zelden noodig zal zijn — dan moet men dit door een of ander geoefend jager laten doen, die zulk schadelijk wild zonder moeite en veel humaner kan neerleggen, met een voor de jacht op groot wild geschikter geweer dan met het „potlood-kaliberkarabijn” mod. 1895. Dan moet er in de eerste plaats voor gewaakt worden, dat de wettelijke voorschriften over de geheele linie stipt worden nageleefd, van den Resident tot den onaanzienlijksten „Kria” (kamponghoofd) toe. Waar interpretatie der verordeningen noodig of wenschelijk is, moet de betrokken ambtenaar ook niet aarzelen bij den bona fide jager om voorlichting aan te kloppen. Vooral door nonchalance en onbekendheid dreigt onze wildrijksdom, die nog steeds een reusachtig gemeenschappelijk bezit is, het grootste gevaar, indien hij ook hier niet, zooals in andere koloniën, onder betere omstandigheden, de voor een systematisch en rationeel beheer benodigde rente afwerpt!

Wie „the call of the jungle” — de echte „rindoe-rimba” — in het bloed heeft, die zal, zooals vanzelf spreekt een verstandige bescherming van het wild boven de natuurlijk van tijd tot tijd ook niet te versmaden „trofee” gaan stellen.

C. O. Kedondong, Pekalongan, April/Mei 1935.

W. F. RUDIN.

¹⁾ Volgens Dr MAX BARTELS JR, die dezen schedel voor ons heeft vergeleken met dien van de Javaansche „grootte otter”, behooren beide ongetwijfeld tot dezelfde soort, een dier, dat in de toekomst vermoedelijk *Lutra simung* LESS., zal moeten heeten. — Red.